

Први разред

Српски језик

Модул 3: Језик

Наставне јединице: Језичке прилике код Срба почетком 19. в.

Вукова реформа азбуке

Реформа језика и значај Вукове побједе

Консултације на мејл предметног професора

- Смјернице за рад:

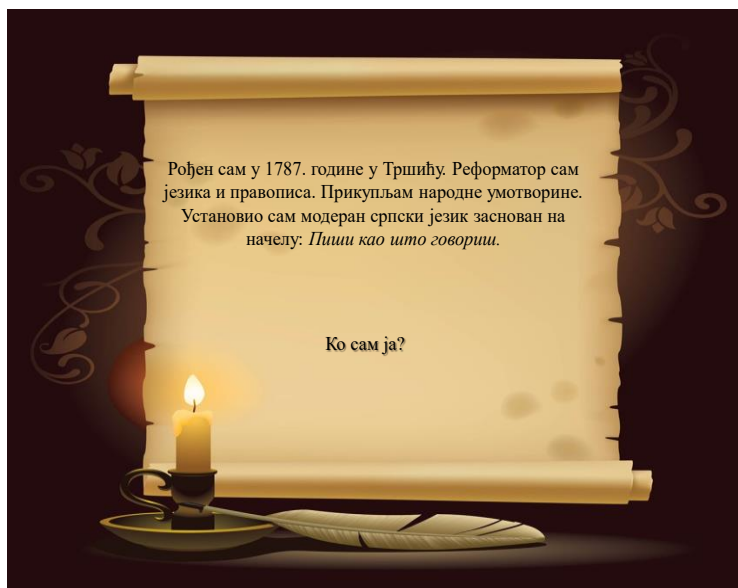
Обавезно погледај предавање О ВУКОВОЈ РЕФОРМИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И ПРАВОПИСА на сајту <https://www.youtube.com/watch?v=MOZE8Jrv2Nw>

Пажљиво прочитај дати материјал. Најважније податке препиши у свеску и научи градиво.

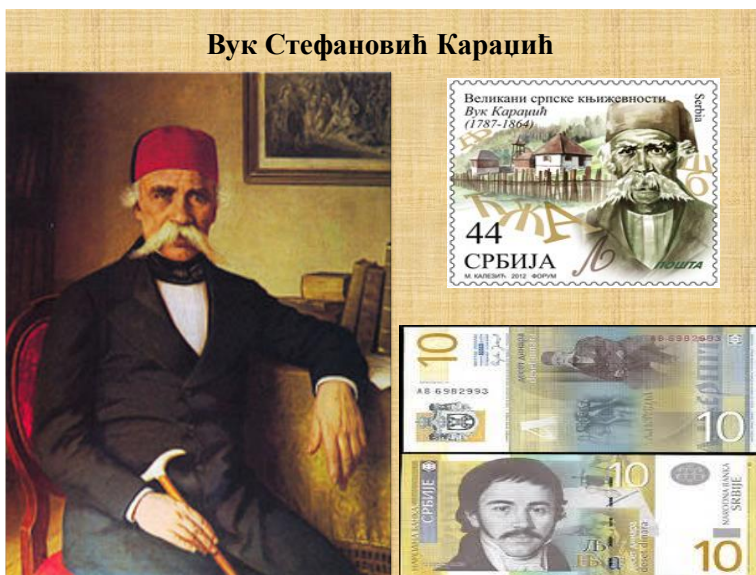
ЈЕЗИЧКЕ ПРИЛИКЕ КОД СРБА ПОЧЕТКОМ 19. ВИЈЕКА

Стање у језику почетком 19. вијека било је хаотично, јер су књижевници писали без одређених правила. Готово сваки писац имао свој језик. Славеносрпски језик није имао никаквих чвршћих правила него је њиме писао свако по властитом укусу (Вук каже да су писали „по правилима бабе Смиљане“ тј. како се коме смилује).

У 19. вијеку код већине словенских народа спроводиле су се језичке реформе. У том периоду Срби се ослобађају вишевијековне турске власти и послије Првог и Другог српског устанка долази и до културног препорода у Србији.

Вук Стефановић Караџић је једна од назначајнијих личности у српској култури 19. вијека. Уз помоћ и сугестије Јернеја Копитара спроводи реформу језика и правописа, сакупља народне умотворине, бави се лексикографским радом, етнографијом, критиком, књижевном историјом итд.

Вук није имао класично образовање, није имао довољно научних сазнања. Школовао се у манастиру Троноша, прије тога га је рођак Јевто Савић научио да чита и пише. Лука Милованов и Јернеј Копитар (слависта, цензор словенских књига у Бечу) су двије важне личности у Вуковом животу – они су га увели у свијет лингвистике (науке о језику). Вук

1814. у Бечу објављује *Пјеснарицу*, прву штампану збирку српских народних пјесама и *Писменицу*, прву штампану граматику српског језика (штампана Мркаљевом азбуком).

Овим књигама означио је два главна правца свог рада:

→ скупљање и објављивање народних умотворина;

↘ реформа језика и правописа.

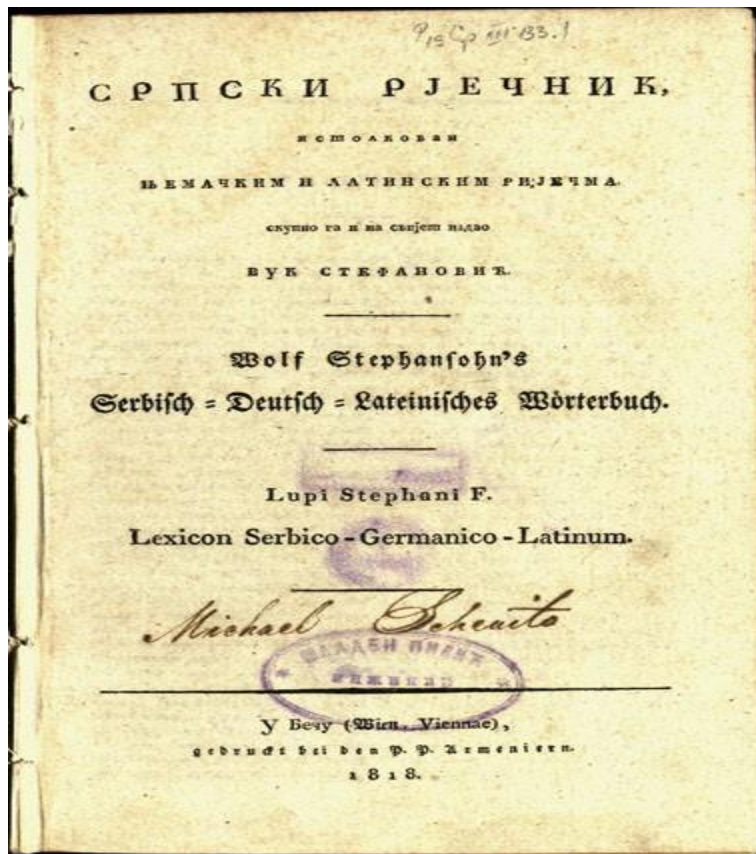
ВУКОВА РЕФОРМА АЗБУКЕ

Прије Вука, Сава Мркаљ је реформисао азбуку (стара је имала 40 слова) и ту реформисану азбуку објавио је у дјелу *Сало дебелого јера либо Азбукопротрес*. Избацио је сва она слова која нису имала одговарајући глас. Црква је вршила утицај на Мркаља, одвела га у лудило, па се одрекао свог рада. ВУК ЈЕ БИО ЈАЧИ И ХРАБРИЈИ. РЕФОРМИСАО ЈЕ АЗБУКУ И ПОЈЕДНОСТАВИО ЈЕ ДО 30 СЛОВА.

Сава Мркаљ је увео фонетску азбуку од 26 слова, Вук је наставио реформу. Вук досљедно примјењује фонетски принцип: СВАКИ ГЛАС ИМА СВОЈ ЗНАК; примјењује Аделунгово правило: ПИШИ КАО ШТО ГОВОРИШ. Вук је првобитно свео азбуку на 28 слова, а средином тридесетих година 19. в. уводи Х и Ф. Године 1839. одустаје од јекавског јотовања Д и Т. Вук је увео у азбуку сљедећа слова: Ј, Ћ, Ћ, Џ, Љ, Њ. Увео нови фонетски правопис (увео гласовне промене): оца, а не отца,отче; српски, а не србски.

Из старословенске азбуке Вук је задржао сљедећа 24 слова: А а Б б В в Г г Д д Е е Ж ж З з И и К к Л л М м Н н О о П п Р р С с Т т У у (Ф ф Х х) Ц ц Ч ч Ш ш. Њима је додао једно из латиничне абецеде: Ј ј и пет нових: Љ љ Њ њ Ћ ћ Џ џ Ц ц. А избацио је: Ју ју (је), Ћ, ы (јат), І і (и), Ы ы(јери, тврдо и), V v (и), Оу оу (у), Ѣ ѣ (е), А а (ен), Я я (ја), Ю ю (ју), Ѣ ѣ (от), Јж јж (јус), Ѣ ѣ (т), S s (дз), Щ щ (шч), Ѣ ѣ (к), Ѣ ѣ (пс), Ѓ ѣ (тврди полуглас), Ѓ ѣ (меки полуглас).

До 1818. године Вук је писао реформисаном азбуком Саве Мркаља. СВОЈУ НОВУ АЗБУКУ ВУК ПРВИ ПУТ УПОТРЕБЉАВА У СРПСКОМ РЈЕЧНИКУ 1818. Г.

Прелистај *Српски рјечник*:

<http://digital.bms.rs/ebiblioteka/pageFlip/reader/index.php?type=publications&id=1216&m=2#page/10/mode/2up>

ВУКОВА РЕФОРМА ЈЕЗИКА

Вук се залагао за увођење српског народног језика као књижевног (стандардног). Најобразованији људи тог времена сматрали су да је народни језик прост, да је то *језик копача и орача* и да, као такав, не може бити стандардни.

Прије Вука, за увођење народног језика у књижевност залагао се Доситеј Обрадовић, али он то у пракси то није спровео. Доситеј Обрадовић у *Писму Харалампију* каже: „Моја ће књига бити написана чисто српски, какогод и ово писмо, да је могу разумети сви српски

синови и кћери, од Црне горе до Смедерева и Баната” (Обрадовић, 1783). Доситејева намјера и жеља остварила се скоро вијек касније захваљујући Вуковом раду.

Вук је својим радом и борбом показао да народни језик може бити основица за стандардни. Још на почетку реформе Вук се определијелио за јекавски говор штокавског нарјечја и то зато што је: то језик који најбоље познаје; то варијанта народног језика којим говори највећи дио народа; на том језику створен је и сачуван највећи број народних умотворина; штокавско нарјечје у погледу акцентуације најчистије и најмилозвучније.

За основу српског књижевног језика, узет је народни језик источнохерцеговачког и шумадијско-војвођанског дијалекта, екавског и (и)јекавског изговора.

Вук је 1818. године објавио прво издање *Српског рјечника*, а његов предговор представља праву студију о језику. Уз *Српски рјечник* Вук штампа и *Српску граматику* која је, и поред недостатака, значила први, велики корак на путу нормирања.

Вук је примјером свог језика у списима најразноврсније природе, а нарочито примјером језика народних пјесама, потпуно доказао да се народним језиком могу изражавати мисли и осјећања. Вука су у реформи језика подржали и многи књижевници, те су писали своја дјела на народном језику. ГОДИНА 1847. СМАТРА СЕ ГОДИНОМ ВУКОВЕ ПОБЈЕДЕ, ЈЕР СУ ТАДА ОБЈАВЉЕНА ЧЕТИРИ ДЈЕЛА НА НАРОДНОМ ЈЕЗИКУ:

1. *Горски вијенац*, Петар Петровић Његош;
2. *Песме*, Бранко Радичевић;
3. *Рат за српски језик и правопис*, Ђура Даничић;
4. Вуков превод *Новог завјета*.

Вукова борба трајала је годинама, те је 1868. године (четири године након Вукове смрти) званично признат народни језик као књижевни.

Године 1850. остварује се Бечки књижевни договор Срба, Хрвата и Словенаца о заједничким основама књижевног језика. Од 1918. године у Краљевини СХС уједињени народи имали су заједнички језик: српскохрватски или хрваткосрпски. Историјске и

политичке околности пред крај 20. вијека резултирале су распадом СФРЈ, самим тим и распадом заједничког језика, те од 1991. говоримо о српском и хрватском као засебним језицима.

ПРОВЈЕРИ ЗНАЊЕ У КВИЗОВИМА: https://nastavnicatamara.blogspot.com/2021/03/blog-post_23.html

ДОДАТНИ МАТЕРИЈАЛ:

<http://digital.bms.rs/ebiblioteka/publications/index/string:%D0%9A%D0%90%D0%A0%D0%90%D0%8F%D0%98%D0%8B%2C+%D0%92%D1%83%D0%BA+%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%9B/tags:author>